והיורש את אשתו אמר ליה רבא והשתא דשלח מי ידעינן [א]האמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה(א) נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר' יוסי בר' חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר' יוסי בר' חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי [ב]שמת והניח בנים ובנות [א]בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים [ג]כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו

שקלי

והיורש את אשתו. מפרש התם קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: **באושא התקינו.** שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר"ה (ד' לא.): **האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה.** שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש: **אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו.** רבנן משעה שנשאה משו"ה מפיק ללוקח ראשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי' משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות: **אלא אמר רב אשי כו'.** לתרץ על כל אלו הדברים שיש מקומות שעשאוהו כיורש ויש מקומות שעשאוהו כלוקח: **והיכא דטבא ליה כו'.** כדמפרש ואזיל: **גבי יובל כו' משום פסידא דידיה.** דלא תהדר ביובל למשפחת אשתו: **גבי דרבין.** אע"ג דאיכא פסידא דידיה חיישי' לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם תנאי מזונותיה לנשואין לא טוב לנו להפסידה בידים: **דאיכא פסידא דלקוחות.** אמאי לא חיישינן כי היכי דחיישינן לפסידא דאלמנה: **דיתבא תותי גברא.** ודאוי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאם מידו הלכך יפסידו ולענין שאילתא דשאילנא פי' רבינו חננאל ורואה אני את דבריו לווה ואכלה ועמדה וניסת מסתברא דכיורש הוי משום פסידא דמלוה וכן סוגיא דשמעתא דכל היכא דאיכא פסידא כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה שויוהו רבנן כיורש:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: **מרובין.** מפרש בגמרא: **והבנות יזונו.** מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד' נב: נג:): **ישאלו.** יחזרו על הפתחים: **בשביל שאני זכר הפסדתי.** בתמיה (ב) ובגמ' מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד וזונים יחד: **אמר רבן גמליאל כו'.** והכי הלכתא כאדמון דאמר בפ' בתרא דכתובות כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו: **גמ' כדי שיזונו.** פרנסה ומזונות: **אלו ואלו.** בנים ובנות: **כי אמריתא.** אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל: **עד שיבגרו.** שכך התנה להן אביהן עד דתבגרן או תנסבן כדאמר בכתובות ואיך מועטין ויזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל:

שקלי

והיורש את אשתו. פי' בקונטרס ואי הוי לוקח מחיים גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לר"י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחיים בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אע"פ שהבעל יורשה אבל מחיים אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע"ג דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא"ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הבכורה והיורש את אשתו אלמא דיורש הוי לאחר מיתה: **גבי** יובל שויוהו רבנן כיורש. לאו דוקא נקט שויוהו רבנן דהא כיון דאית ליה דאינה חוזרת ביובל אית ליה דירושת הבעל דאורייתא דהכי אמר בבכורות (ד' נב:) וכן פי' בקונטרס אלא שויוהו רבנן בעי למימר הניחוהו להיות יורש ולא עשאוהו לוקח: **התם** איהו אפסידו אנפשייהו כו'. תימה דבפרק מי שהיה נשוי (כתובות ד' נה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ואוקימנא בידא דלוקח ופריך התם מאי שנא מהא דתנן ליעשו פשרה ביניהם ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא פי' וכיון דאיכא פסידא ללוקח שויוהו רבנן (ג) בעל כיורש ואין מוציא מיד לוקח והשתא האמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה"ל למיזבן מאתתא דיתבא תותי גברא לפי שהבעל יוציא מידו וכ"ת התם לא אפסיד אנפשיה שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו לפי שאחריך יוציא מידו מ"מ הרי יודע דיחזרו חלילה ויצטרכו לעשות פשרה ויריוח הבעל ואור"י דהתם לא אפסיד אנפשיה לפי שסבור שיעשה פשרה עם אחריך ולא יגבה הבעל כלום וא"ת מ"מ מהא דאמר התם לעיל נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום אלמא אע"ג דאיכא פסידא לאחריך הוי בעל לוקח וי"ל דמתנה שאני דאין כל כך פסידא אם לא יקבל במתנה וא"ת דאמר בריש המפקיד (ב"מ ד' לה. ושם) שמו לה לאשה ואנסיבא או שמו מינה (ד) ואנסיבא בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו' אע"ג דאיכא פסידא ללוה לא מיהדר ליה ארעא אע"פ דשומא הדרא לעולם וי"ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כל כך פסידא עוד מקשים דאמר בהחובל (ב"ק ד' פט. ושם) כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרו תקנת אושא מתני' היא העבד והאשה פגיעתן רעה אחרים שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה משמע הא איתא לתקנת אושא לא ליתיב ליה ולא מידי ואמאי הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני אבלהכא איכא פסידא דנחבלים וי"ל דהוה מצי למפרך ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר ולרשב"א נראה דלא קשה מידי דהא כיון דתקינו רבנן דבעל מוציא מיד הלקוחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני לא פלוג ותקנו דבכ"מ שאשה מוכרת הבעל מוציא אפילו במקום שחבלה באחרים דאיכא פסידא דאחריני כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני לכך לא פלוג רבנן ובכל מקום מוציא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב"ן דהא מזונות היינו אכילה ושתיה ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הנשואין ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ' מציאת האשה] (כתובות ד' סח:) מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו: **אמר** ר"ג רואה אני את דברי אדמון. בכתובות (ד' קט.) אמר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא כו' מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ודלא כהלכתא דא"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ובעיא נמי דר' ירמיה מר' אבא(ה) הויא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה (ד' כא:) היכי דמי רשע ערום א"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותייהו אזלא ור"ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: [ועיין תוספות כתובות קח: סד"ה אדמון]

יתומים

א א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' יז סמג עשין מח לו טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף יא ·

רבינו גרשום

אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי: נכסי מלוג. להכי קרי נכסי מלוג שכיון שלא קבל עליו הבעל אחריות מתחסרין והולכין כמו שמולגין את הראש שמתחסר השער להכי מקרי נכסי מלוג. אי אמרת בשלמא לוקח הוי משום הכי מפיק דקדם שעבוד לקיחתו משעה שהכניסה לו והלקוחות לא קנו עדיין אלא אי אמרת כיורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתת אשתו והלקוחות קדם שעבודן קודם מיתתה אלא לאו ש"מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע"ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מיניה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה דלא תיפוק מידיה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מיניה ביובל כשאר לקוחות. לגבי רבי יוסי ב"ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשוינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משוינן ליה לוקח קדמה קנייתו למכירתה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גבי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויוהו רבנן כיורש כי היכי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הבת של זו דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תקון העולם. ומקשי' משום דפסידא דאלמנה אמרת שויוהו רבנן כיורש הא גבי מילתא דרבי יוסי ב"ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויוהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויוהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מדידהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן כו'. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויוהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונותי':

הדרן עלך יש נוחלין

פ"מ מי שמת כו' בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו. שיהא הטמון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונוטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוקן בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיביאו שערות הבנות לי"ב שנה ויום א' והבנים לי"ג שנה ויום א' ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מזונות של י' שנים.

שקלי

א) כתובות נ. עח: ב"ק פח: ב"מ לה. לו: לעיל נ.: ב) כתובות קח: ג)[צ"ל ר' אסי]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בנכסי מלוג: (ב) רשב"ם ד"ה בשביל וכו' בתמיה אלא לא אפסיד וזונים יחד ובגמ' מפרש מאי קאמר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה התם וכו' לבעל כיורש וכו' האמר הכא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן: (ד) באד"ה או שמו מינה לאשה ולאנסיבא ומתה בעל לוקח: (ה) ד"ה אמר וכו' מר' אבא נמי הויא אליבא ·

שקלי להו בנות לכולהו אלא אמר רבא [א]מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים א)פשיטא מרובין ונתמעטו [ב]כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי [ג]ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוח או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהכא תא שמע ב)דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ד]יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו וקא בעי מיניה אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא או דלמא כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה [ה]אם תמצא לומר כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה בת אשתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מנסבא נמי אית לה וממעטא או דלמא כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא ואם תמצא לומר כיון דאילו מתה לית לה [ו]לא ממעטא בע"ח מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מיית נמי אית ליה ממעט או דלמא כיון דמחסרי גוביינא [ז]לא ממעט ואיכא דבעי לה לאידך גיסא בע"ח מהו שימעט בנכסים

בת

שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה דכיון דקרית להו מועטין א"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים ישאלו על הפתחים: **והשאר לבנים**. והאי דקתני ישאלו על הפתחים היינו משהוציאו אותו השאר בהוצאת מזונות מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו והבנים ישאלו על הפתחים: **פשיטא מרובין ונתמעטו**. בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו: **כבר זכו בהן יורשין**. בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו: **ונתרבו**. שהוזלו מזונות: **מהו**. מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו: **יתומים שקדמו**. קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים ששעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת: **אלמנתו מהו שתמעט בנכסים**. מי שמת והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמלותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא ולא מיקרו נכסים מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו והמותר לבנים דהא מועטין נינהו ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל לית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונן עד שיבגרו וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא תזון האלמנה עמהם והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים ישאלו והאלמנה תזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה כן נראה שיטה זו בעיני: **בת אשתו**. מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה: **כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני**. עד חמש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים ישאלו: **לא ממעטא**. ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת תזון עמהן: **בעל חוב מהו שימעט**. אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעט והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו:

בת

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. פי' בקונטרס שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין ומיהו לר"י נראה דאפי' כבר תפסו הבנות או הגבו להם ב"ד אם מכרו אחים מכור וכן משמע ביבמות בפרק אלמנה (דף סז:) דקאמר התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת והבן אינו מאכיל מ"ש בן דאין מאכיל מפני חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר א"ר אסי הכא בנכסים מועטין עסקינן וכגון דאיכא בן בהדה דהאי בת דממ"נ אי ההיא דמיעברא ביה בן הוא לא עדיף מהאי דקאי ואי בת היא אמאי קא אכלה בתקנתא דרבנן כל כמה דלא נפקא לאויר העולם לא תקינו ליה רבנן ופריך במאי אוקימתה בנכסים מועטין והאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין כו' ומאי קושיא ולוקמה כגון שתפסו כבר הבנות או שהגבו להם ב"ד דאין יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין למכור וקצת יש לדחות דהכי דיכולין ב"ד לגבות חלק של בת עומדת חלק של עובר שיש לחוש שמא היא בת אין יכולין לגבות כיון שלא יצאת לאויר העולם ואותו חלק יכולין האחין למכור ומיהו אין נראה לדחות כן ועוד ראיה דאמר בפ' הנושא (כתובות דף קג.) אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור האלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפס' מחיים הכא תפסה מחיים משמע כיון דלא תפסי מחיים אע"ג דתפסי לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו והא דאמר בפ' נערה (שם דף נג.) רשב"א אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות כו' אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין מ"מ אע"ג דאין מוציאין אם מכרו מכרו והשתא אתי שפיר דבכל ענין משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו להם ב"ד דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו או הגבו להם ב"ד מאי ואם תאמר כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דבנכסים מרובין נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטין אין יכולין למכור כלל לכתחלה ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובנכסים מועטין לא יזונו כלל: **מה** שמכרו מכרו. וא"ת דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו זכו בהם היורשים ובפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא. ושם) גבי כתובת בנין דכרין אמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין פירוש יורשי כתובה הגדולה מועטין ונתרבו מאי ת"ש דהנהו בני ברזור מועטין ונתרבו הוו אתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו ואי לא כו' עד דאתו לקמיה דר"נ אמר כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ופירש בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג ר"נ אדרב עמרם דאמר זילו פייסינהו דמשמע לבני קטנה אמר לפיים בני הגדולה דאי לבני הגדולה אומר לא הוה שייך לשון פיוס כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא ולא קשיא מידי דהכא יד הבנים לעולם על העליונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם כדקאמר מה שמכרו מכרו ולר"י נראה דהא דקאמר התם ר"נ כו' מועטים ונתרבו זכו בהם יורשין היינו יורשי כתובה הגדולה ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם מדלא קאמר כבר זכו בהן יורשין וקשיא דא"כ התם אזלינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנין דכרין והכא אזלינן בתר מעיקרא וי"ל דהתם לא מיעקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהרי מ"מ כולן יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי: **מי** אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא נמעטא. תימה לר"י היאך טועה לומר כן והא בת נמי אי מינסבא לית לה כדתנן ג) דתהוין מתזנן עד דתלקחן לגוברין ומאי קאמר נמי בע"ח מיחסר גוביינא בת נמי מיחסרא גוביינא ואי מתה נמי לית לה כמו בת אשתו ועוד אי באלמנה שייך נכסים מועטין מה שיעור יהיה דבשלמא בבנות יש שיעור למ"ד עד שיבגרו אבל באלמנה לא שייך בגרות ועד מתי יהיו נכסים מועטין ונראה לפרש דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל הבנים שניהם שוין בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו (א) נכסים מועטים אלא לבנות שהן יוצאי ירכו והם בנות במקום שאין בנים ואע"ג

דמיחסרא

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף א:
ג ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יג:
ד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו וע"ש.

מסורת הש"ס

א) כתובות נא. ב) סוטה כא: כתובות קג. יבמות סז: ג) [כתובות נב:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מי אמרי' וכו' דלא תקנו דין נכסים:

רבינו גרשום

שקלי להו בנות. מיד בתמיה ולית לבנים כלום והא יש בנכסים הללו הרבה יותר משיעור מזונות לבנות עד שיבגרו: אלא אמר רבא מוציאין מהן. מיד שיעור מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר יהיו לבנים למזונות: יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ואין גובין מהן השתא מה שמכרו בנכסים מועטין זכו בהן כל שכן במועטין ונתרבו: שוב יתיב קבעי אלמנתו שהיורשין חייבין לזונה ואי ליכא אלא סיפוק הבנות וסיפוק אלמנה דאסלא הוי מינסבא איכא מיעוט נכסים דלית בהו עד שיבגרו וממעטא לגבייהו ואמרינן נכסין מועטין הן. והבנים ישאלו על הפתחים: מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטא. וישאלו על הפתחים. או דלמא כיון דבידה לאינסובי אימת דבעי. וכי מנסבא לית לה מזוני מיורשין ה"נ השתא חשבינן לה כמאן דמינסבא ולא ממעטא: בת אשתו. שקבל עליו לזונה ה' שנים כשנשא אמה והשתא מת הבעל ויורשין חייבין במזונותיה עד סוף ה' שנים מהו שתמעט בנכסים. דלא הויין מרובין: מי אמרינן: אע"ג דאי מינסבא אית לה ה' שנים מזונות כמו שקיבל ממעטא או דלמא כיון דאילו מתה לית ליה מזונות השתא נמי לא ממעטא. בעל חוב של אביהן מהו שימעט. כשמחשבין החוב שיש לו לקבל הוו נכסים מועטין. מי אמרי' אע"ג דאילו מת בעל חוב אית ליה יורשין שגובין במקומו וממעט. או דילמא כו': איכא דבעי להך גיסא. שמקדים במאוחר תחלה: בעל חוב מהו שימעט בנכסים. מי אמרינן כיון שמחוסר גוביינא לא ממעט או דילמא כיון דאילו מת בת נמי אית להיורשין נמי

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובת אי זה מהן קודמת אמר ליה זיל האידנא ותא למחר כי אתא אמר ליה פשוט מיהת חדא א)דאמר רבי אבא אמר רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [א]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים: אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו': ב)מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי אמר ליה רבא אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא דירית דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין:

מתני' [ב]הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים [ג]האומר אם ג)תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה (א) נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: **גמ'** דוחין אותו ושקיל כבת הא קתני סיפא ילדה טומטום אינו נוטל אמר אביי דוחין אותו ואין לו ורבא אמר [ד]דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל ד)(דתניא) ה)ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר [ה]אין קדושה חלה עליהן מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטין וניזון כבת בנכסים מרובין אלא

בת אשתו מהו. את"ל בעל חוב ממעט ה"מ דאע"ג דאילו מיית אית ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מייתא מי ממעטא: **אלמנתו ובת.** ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרווייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום: **תפשוט מיהא חדא.** אלמנתו ובת: **מאי קאמר.** מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וזכותי גדול הפסדתי: **מאן דעסיק כו'.** כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: (ב) **ויפה כחי בנכסים מרובין.** שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות: **מתני' וטומטום.** אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות וספק זכר ספק נקבה הוא (ג) ואיכא למ"ד כמי ספק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא כזכר ולא כנקבה: **הזכרים דוחין אותו.** ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ותירש עמנו לך אצל נקבות ומיהו איכא למ"ד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט לישנא דזכרים דוחין היינו משום דבעי למישקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דחו ליה מינייהו לומר לך אצל נקבות אע"פ שגם (ד) הנה ידחוהו: **האומר אם ילדה כו'.** מחלק נכסיו היה ומצוה לקיים דברי המת אע"פ שלא בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המזכה לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא ולא מתרץ ליה: **האומר ילדה אשתי זכר יטול מנה.** אותו הזכר לכשיולד ואירע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביו: **נקבה מאתים.** ובגמ' פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: **ה"ג אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים.** יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר האב אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולאו מלתא היא שהרי לא אמר האב אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים כדאמרינן בגמרא והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים א"כ אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה אלא ה"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי תטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר האב זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולאשמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטלו כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל כן נראה בעיני ועיקר: **ילדה טומטום אינו נוטל.** דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: **ה"ז יטול.** הטומטום: **ואם אין שם יורש אלא הוא.** אותו הטומטום: **יורש את הכל.** ואף על גב דבריה הוא ה"מ היכא דאיכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אביי בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו אם אין לו בת עיין עליה א"כ משום דקרינא ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה: **גמ' ושקיל כבת.** בתמיה דקתני דוחין אותו אצל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה: **והא קתני סיפא.** גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה: **אמר אביי דוחין אותו.** אצל נקבות ואין לו עם נקבות שגם הן ידחוהו אצל זכרים: **רבא אמר דוחין אותו ויש לו.** ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלאו בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר וסיפא דמוקשת לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כילד מערימין כילד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ו)ודמיהן חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן ולא קדושת בכור בפטירת רחם דלא קרינא ביה הזכר תקדיש ומתניתין כמי דקתני ילדה טומטום אינו נוטל לרשב"ג הוא דחשיב ליה בריה: **מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת.** מי שמת והניח נכסים: **יורש כבן כו'.** כדמפרש ואזיל: **בשלמא לרבא.** דחשיב ליה ספק הכי פירושה בזמן שהנכסים מועטין יורש כבן כאחד מן הבנים שלא יטול כלום דכיון דספק הוא לא עדיף מבנים דשואלין על הפתחים שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים ואין לו דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ושקול כמותו: **וניזון כבת בנכסים מרובין.** ממה נפשך שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא: אלא

דמיחסרא גוביינא ואי מינסבא לית לה אבל לאלמנה אלא הבנים או אלא בנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אלא האלמנה שלא רצו לעקר (ה) דין ירושה מן הבנים אלא האלמנה והשתא מיבעי ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אם ממעטא נמי אלמנה (הג"ה. וכן כתוב בתוס' ותיזון האלמנה עם הבנות או דלמא כיון דאי מינסבא לית לה מזוני השתא נמי לית לה אלא הכל יהיה לבנות ואי ממעטא מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא(ו)עד שיבגרו הבנות. ע"כ הג"ה) והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אצל בנות אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום יותר [מהבת] (הג"ה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין אין לבנים כלום כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות אבל אי לאו ממעטין ניזונות שלשתם אבל בתוס' כתוב כאשר כתבתי בפנים. ע"כ הג"ה) ואור"י שכן משמע בירושל' דקאמר התם אלמנה ובנות שתיהן שוות אלמנה ובנים שניהם שוים פירוש לענין מזונות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא בנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים וכשם שדוחה האלמנה את הבנות ע"י הבנים כך דוחה את הבנים על ידי בנות כו' ויש לדקדק על לשון הירושלמי ומ"מ משמע שרוצה לומר כן:

אלא מעתה מאן דעסיק באורייתא הוא דירית. ואף על פי דאמרינן לקמן (דף קמא.) מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא היינו לענין מצוה אבל לענין דינא אין לחלק בין עסקי באורייתא ללא עסקי ז): אלא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ט מהלכות אישות הלכה כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ד וסימן קיב סעיף טז :

ז ב מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף ח וע"ש בהג"ה וסעיף ט :

ח ג מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנג סכ"ו וסכ"ז :

ט ד מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טור שו"ע סי' רפ סעיף ט :

י ה מיי' פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל"ת:

◆

רבינו גרשום

ממעט: אם תמצא לומר [בת אשתו] כיון אף על גב דאינסבא אית לה וממעטא. אלמנתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו אינסבא לית לה מזוני לא ממעט. או דלמא כיון דהשתא אית לה מזוני ממעט. אם תמצא לומר כיון דאית לה מזוני (לא) ממעטא [אלמנתו] ובת אם אין שם אלא כדי שיעור מזונות של אחת איזו קודמת. מי אמרינן הואיל ובת אע"ג דמינסבא אית לה קודמת לאלמנה. או דלמא כיון דהשתא כי הדדי נינהו. וכ"ז שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו בדין הוא דקדמה: פשוט מינייהו חדא. מכל הני בעיין דלעיל: אלמנתו תזון. משום דניחא לבעל שלא תזלזל אלמנתו והני נכסין מועטין נינהו: מאי קאמר. כלומר מאי חשיבות לבן כאן הכא בנכסים מועטין נוטל יותר מבת שהבן מתרעם כלומר מפני חשיבותי הפסדתי. אמר אביי לא בשביל שיהא לו כח בנכסים מועטין יותר מבת קאמר אלא מפני שראוי לעסוק בתורה קאמר: מתני' זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. שלא יירש עמהן דאיכא למימר נקבה היא: נקבות דוחות אותו אצל הזכרים. שלא יזון אלא ישאל על הפתחים כשאר אחין דאיכא למימר זכר הוא: מדקתני רישא דמתני' זכרים דוחין אותו אצל נקבות מכלל דשקיל במזונות כבת. והא קתני בהא מתני' האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה כו' ילדה טומטום אינו נוטל כלום. אלמא דלא שקיל כלל: אמר אביי הא דקתני זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. לאו משום דשקיל מזונות אלא דוחין אותו אצלן ולא יהבי ליה כלום דכי אזיל הכא מדחי ליה ואי אזיל הכא מדחי ליה ואין לו כלום: לעולם אימא לך רישא דוחין אותו לנקבות ויש לו מזונות. וסיפא דקתני ילדה טומטום אין לו כלום אתאן לרשב"ג דתנן במס' תמורה בפ' כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה ונקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני ימכר להייבי עולה ודמי' חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום. הכי נמי משום הכי אינו נוטל כלום. מאי טעמא מצי להתנות על בכור כל זמן שהוא במעי אמו משום דאין הבכור מתקדש אלא בשעת לידתו בפטר רחם. בשלמא רבא דאמר דוחין אותו ויש לו משום הכי קתני הכא דיורש כבן בנכסים מועטין. והבן בנכסי' מועטין אין לו אלא ישאל על הפתחים ה"נ האי טומטום יורש באותה ירושה של בן דישאל על הפתחים

מסורת הש"ס

א) כתובות מג. ע"ש : ב) שם קח: ג) נ"ל ילדה רש"ל : ד) [נ"ל דתנן ועי' תוס' יבמות פג: ד"ה לא לכל] : ה) תמורה כד: ו) [ודמיו חולין] : ז) [וע"ע תוס' כתובות קח: ד"ה אמר רבא] :

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה יטול מנה א' נקבה: (ב) רשב"ם ד"ה מאן וכו' שאינו עוסק הס"ד ואח"כ מ"ה בשביל שאני זכר ויפה כחי בנכסים : (ג) ד"ה וטומטום וכו' ספק נקבה הוא ודוחין אותו ויש לו כנקבה ואיכא למאן דאמר לאו ספק הוא אלא בריה הוא : (ד) ד"ה הזכרים וכו' שגם הם ידחוהו : (ה) תד"ה (בע"א) מי וכו' דין ירושה מן הבנים . נ"ב פי' אלא שניהם נזונים יחד : (ו) שם בהג"ה עד שיבגרו הבנות . נ"ב כך היה כתוב פי' בגליון וכך כונת בעל ההג"ה שמצא כך הפירוש בתוספות ישנים ואח"כ כתב ולכאורה היה נראה כו והוא מן ההג"ה הראשונה

אלא לאביי מאי ניזון כבת ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן אלא ראוי לירש ואין לו ה"נ ראוי לזון ואין לו: האומר אם ילדה אשתי זכר וכו': למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא א)אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה שנאמר °והעברתם את נחלתו לבתו ואין העברה אלא עברה שנאמר °יום עברה היום ההוא לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן וכדרב חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא לאחהא ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר' יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל ב)דתניא °וה' ברך את אברהם בכל רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובכל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה ג)דתניא *מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק"ו לבנות דלא ליתזלן אלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה דינרין והנקבה נוטלת שני דינרין ד)במאי אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא במסרס דאמר זכר תחלה מאתים נקבה אחריו ולא כלום נקבה תחלה מנה זכר אחריה מנה וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא זכר שקיל מנה ממה נפשך אידך מנה הוה ה)ממון המוטל בספק וחולקין והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא ו)מנה היכי משכחת לה אמר רבינא במבשרני דתניא

נכסי

תורה אור

במדבר כז

צפניה א

בראשית כד

אלא לאביי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי ניזון כבת: **וליטעמיך מאי יורש כבן.** דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא כמי לא שנא: **למימרא דבת עדיפא ליה מברא.** דיהיב לה לנקבה מאתים זוז דהיינו שני מנין: **שנאמר.** ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: **לענין נחלה בן עדיף ליה.** דיקרא שם המת על נחלתו אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר: **בתו עדיפא.** שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה כזכר: **ושמואל אמר.** מתני' במבכרת דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: **דמרביא.** מגדלת: **א"ר חסדא לדידי בנתן עדיפן לי.** אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתיה אך הלשון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא: **הא מני ר' יהודה היא.** מתניתין ר' יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ה"ג **דתניא מצוה לזון את הבנות כו'.** ברייתא היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משום ומבשרך לא תתעלם ומיהו חובה הוא דליכא כדתנן התם אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם דאמרינן ליה יארוד ילדה ואבני מתא שדיא: **דעסקי באורייתא.** ולא ליתזלו פירוש הוא ואינו מן הברייתא: **זכר נוטל שש דינר.** של זהב דהיינו מנה וחצי לפי שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה זוז דינרי כסף ודינר זהב כמנהג בכ"ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו.) במשנה נמצא השש דינר מאה וחמשים זוז שהן מנה וחצי: **נוטלת שני דינר.** של זהב דהיינו חצי מנה: **במסרס.** שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר תחלה ואח"כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כך זכר מנה: **זכר נוטל מנה ממה נפשך.** אפי' נולד אחרון: **המוטל בספק.** אם זכר נולד תחלה יטלנו כו' ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל שש דינר זהב: **היכי משכחת לה.** דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא (א) דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: **במבשרני.** לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל:

ה"ג

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא"ת מאי קושיא היא לאביי נימא דברייתא סברה דטומטום לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי' כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דגמרא רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מא: ושם) דטומטום הוי ספק לדברי הכל והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטום והא דקאמר התם עלה בגמרא אפילו בקדושה אימא לא מיתפסים משום דקסבר ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהווייתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהווייתה ההיא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו ודאי לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) על מלתא דריש לקיש דאמר טומטום דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני' רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דלישנא דמתני' דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטום הוי בריה וא"ת מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דנראה לגמ' דסבר אביי דאפי' רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקדשה הוא דפליגי כיון דטומטום ראוי להקדשה דעתו נמי אטומטום דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני' לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ"ע מודו הכא ורבא פליג עליה וסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפי' כרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דאין דעתו של אדם אלא על זכר ידוע ועל נקבה ידועה מ"מ רישא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני' (כתובות דף נג.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא לימא דיורש כבן היינו מה שיתר על מזון הבנות עד שיבגרו ואותו המותר יהיה לטומטום כמו לבנים כדאמר לעיל, בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים וי"ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: **לדידי** בנתן עדיפן לי מבני. פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"כ בר ר"ח (לעיל ז:) מר ינוקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יט:) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.)ז) אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור ח) רבא ט) (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: **בת** היה לו ובכל שמה. וא"ת ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי"ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: **זכר** נוטל שש ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר נוטל שש ונקבה שנים דא"כ הוה ליה למנקט כמו במשנתינו ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה: **אידך** מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב"ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

* * *

רבינו גרשום

הפתחים וניזון כבת בנכסים מרובין כדרבא דייש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע דשקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא ראוי לירש הוא האי טומטום כדקתני מתני' ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי ראוי היה ליזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מברא והאמר ר' יוחנן כו' אלמא דברא עדיף. ומשני לענין נחלה ברא עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה דבת עדיפא ולה יהיב טפי משום דיתבה בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא וניחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו': דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה בה עינא [בישא]. הואיל דאי' לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה להאי: ואי בעית אימא מתני' דקתני דברתא עדיפא ר' יהודה היא. א) ר' יהודה דעסקי באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. וה"ג כי [היכי] דלא ליתזלי לחזור אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדה אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ו' דינרים של זהב דהיינו ק"נ דינרין של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ"ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי של כסף. לפי שדינר של זהב שקיל ה' פשוטי למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב' פשוטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי"ב משקלות של כסף שהן כ"ד דינרין של כסף ואותו דינר (של) כ"ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ו' דינרי של זהב הן ק"נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למידים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי"ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב' דינרין. זהב דהיינו ג' דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי' לה לאו משום קשיא מתנינן לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שמהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמערב דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבת אחרי' ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי תתרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה ולא ידעו הי מינייהו אתיליד ברישא דאי בבריא לן דזכר אתיליד ברישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי' ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מהנהו מאתים דזכר הוו להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנת יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנת מספק דהיינו ב' דינר של זהב שהן ג' דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל: אמר רבא משכחת לה במבשרני כו'

המבשרני

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה טו ופי"ב מהלכות אישות הלכה יד טו סמג עשין מח טור ושו"ע יו"ד סי' רנא סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' עא סעיף א:

מסורת הש"ס

א) לעיל קטז. ב) [תוספ' דקדושין פ"ה] לעיל טז: [ושם לא אמר רבי יהודה ובכל שמה וכן בע"י ליתא להך שתי תיבות]: ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ"ד ע"ש]: ד) ס"א היכי משכחת לה: ה) [ב"ק לה: וש"נ]: ו) [דינרין היכי משכחת לה כ"ה בס"א]: ז) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי' קדושין לב:]: ח) [כדאיתא לעיל יב: וברכות מד.]: ט) [צ"ל ורמי בר חמא]:

* * *

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה היכי משכחת וכו' דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ"ל דאע"ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' וטעמא משום דסבר. נ"ב פי' רשב"ג: (ג) בא"ד ועוד איכא למימר. נ"ב חוזר אקושיא דלעיל:

א) נ"ל אלא הא ר' יהודה דתניא מצוה לזון וכו' דעסקי באורייתא וכו'.